

KOMENTARI NA BENCHMARKING MODEL KORIŠĆEN OD STRANE AGENCIJE ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I POŠTANSKU DJELATNOST U ANALIZI TRŽIŠTA BR.7

Na početku želimo da naglasimo da smatramo da bi i posao Agencije i posao operatora u ovom segmentu analize tržišta bio značajno pojednostavljen i efikasniji, da smo imali priliku da se prije samog procesa sprovođenja benchmark metodologije, zajedno konsultujemo i utvrdimo principe na kojima će ista počivati. Smatramo da je i organizovanje javne rasprave na temu primjene benchmark metodologije u analizi tržišta bilo poželjan korak koji bi nam svima omogućio efikasniji rad na prethodno ustanovljenim principima. Međutim, suočavajući se situacijom kakva jeste, prinudjeni smo da se na ovaj način posebno osvrnemo na same principe primjenjene metodologije, a zatim da komentarišemo i rezultate koji su iz nje proistekli.

U tački 5.4 dokumenta Agencija konstatuje da je "svrha primjene benchmarking-a da se stvori model za utvrđivanje troškovno orijentisanih cijena relativno efikasnog operatora koji usluge elektronskih komunikacija pruža u Crnoj Gori".

Agencija se ovom prilikom, protivno svojim zaključcima koje je promovisala prilikom analize drugih tržišta, opredjeljuje da utvrdi cijenu na bazi aritmetičke sredine vrijednosti u čak 32 zemlje (!!!) pri čemu se poziva na preporuku ERG-a od jula mjeseca 2009.godine. Ovom prilikom Agencija (kao da se ne radi o istom geografskom, ekonomskom i svakom drugom ambijentu, potpuno zanemaruje disproporcije koje naše tržište ima u odnosu na tržišta EU zemalja, kao i činjenicu da je prema podacima o "statističkoj vrijednosti opšte sličnosti EU zemalja sa Crnom Gorom" koje je sama prezentovala u analizi tržišta br.2 i br.3, **EU prosjek 36 puta veći od Crne Gore po pitanju broja stanovnika i GDP/capita.**

Ne želeći da ponavljamo sve što smo već rekli prilikom analize prethodnih tržišta, namjera nam je da potenciramo da je primjena različitih principa i benchmark uzoraka od tržišta do tržišta, za nas potpuno neprihvatljiva i time se kompletan postupak benchmark metodologije koju Agencija primjenjuje dovodi u pitanje.

Zato, insistiramo da se primjeni jedinstveni princip na svim tržištima na kojima se primjenjuje benchmarking metodologija. Ukoliko se možemo složiti oko Vaše konstatacije da osam zemalja predstavlja značajan i kvalitetan uzorak inijet prilikom analize tržišta 2 i 3, onda istog treba da se pridržavamo na svim tržištima kako bi se izbjegle sve subjektivnosti u ovom procesu.

Slično kao i kod ostalih tržišta, nejasno je zašto se i u ovoj oblasti insistira na poredjenju sa EU zemljama kad ni u jednom drugom parametru (kao što smo vidjeli ni u dva koja je Agencija odabrala) Crna Gora nije

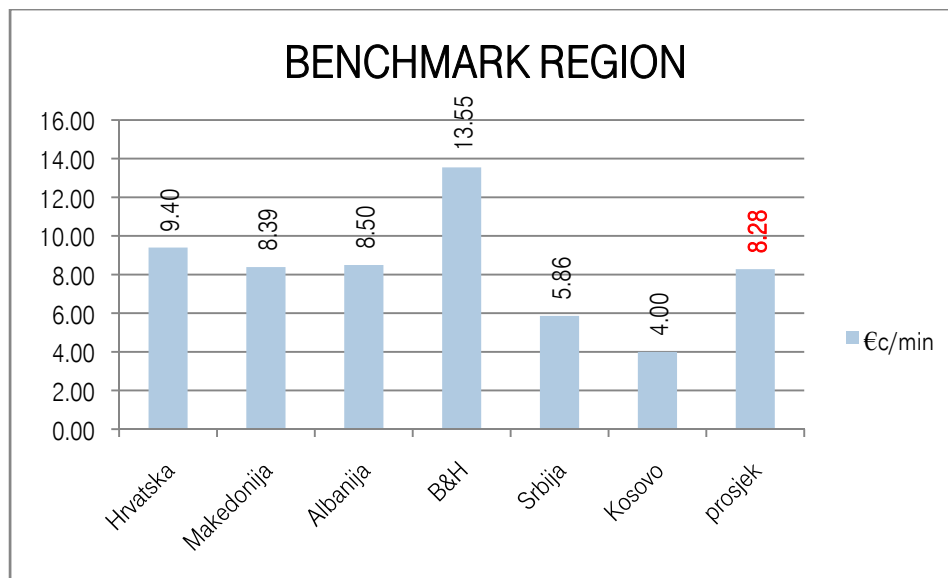
uporediva sa ovim tržištem. Pretpostavljamo da je cilj Agencije da benchmark sprovede na osnovu tržišta na kojima je primjenjen troškovni model obračuna cijena i tu je EU daleko ispred ostalih, ali treba imati u vidu da troškovno zasnovane cijene unutar same EU variraju u rangu od 100% (od UK do Finske), odnosno za 40% između prosječne i krajnje vrijednosti uzorka. Dakle, ako u samoj EU ovi troškovi variraju u iznosu od 40% od neke prosječne vrijednosti, potpuno je jasno da se na osnovu prostog benchmarka 8 EU zemalja rezultati ne mogu jednostavno "preslikati" na crnogorsko tržište. Ako Agencija uprkos svemu insistira na uzimanju 8 EU zemalja za uzorak, onda se kao osnovni princip benchmark metodologije, u kojoj referentna vrijednost nije aritmetička vrijednost posmatranog uzorka po karakteristikama koje su analizirane (a ovdje ne samo da nije aritmetička vrijednost, već 5.75 puta odstupa od ekstremno niskih i 9.58 puta od prosječnih vrijednosti uzorka) na dobijeni rezultat mora primijeniti odgovarajući faktor korekcije.

Agencija je svojom analizom došla do zaključka da cijena mobilne terminacije treba da iznosi **7.06 €cent/min.**

Imajući u vidu sve gore navedeno, po našem mišljenju Agencija je trebala da postupi na jedan od sljedećih načina:

- 1) da se odustane od poredjenja sa zemljama EU i da se pristupi poredjenju sa zemljama regiona;
- 2) da se u 8 zemalja uključe barem 4 zemlje regiona i 4 "najsličnije" zemlje EU (u kojem slučaju bi statistička vrijednost opšte sličnosti i dalje iznosila 7.24 puta)
- 3) da se na dobijene rezultate primjeni korektivni faktor u skladu sa odstupanjem Crne Gore od prosječne vrijednosti uzetog uzorka

Primjenom benchmark metodologije na zemlje regiona (izvor "REPORT III – ANNEX- CROSS-COUNTRY TABLES -Supply of services in monitoring regulatory and market developments for electronic communications and information society services in Enlargement Countries" by Cullen International, March 2010) dobija se vrijednost od **8.28 €cent/min.** Molimo Vas da uzmete u obzir da se radi o Cullen Report-u sa podacima sa kraja 2009.godine, te bi podaci za 2008.godinu svakako išli u prilog još većoj cijeni terminacije.

Primjenom benchmark metodologije na 4 zemlje regiona (Srbija, Hrvatska, Makedonija, Bosna i Hercegovina) i na 4 "najbližnje" zemlje EU (Latvija, Litvanija, Estonija i Malta) dobija se prosjek od **8.81 €cent/min** za mobilnu terminaciju. Veoma sličan podatak se dobija i ako se računaju "nove" članice EU, tj. **8.38 EUR/min** (od 2004.godine naovamo).

Primjenom benchmark metodologije na EU8 "najbližnjih" EU zemalja koju je Agencija koristila prilikom analize tržišta 2 i 3, dolazimo do prosjeka od **8.02 €cent/min**.

Dakle, primjenom bilo kojeg od navedenih kriterijuma, kao i primjenom minimalnog korektivnog faktora od 40% (koliko su varijacije vrijednosti unutar samog uzorka) na EU8 benchmark metodologiju dolazimo do istog zaključka, a to je da mobilna terminacija u Crnoj Gori treba da se kreće u rasponu od **8.30 do 8.90 €cent/min**.

Posebnu pažnju želimo da posvetimo dužini predloženog "glide path" perioda. Naime, prema preporukama Evropske Komisije upravo za ovo tržište, eksplicitno je savjetovano da se željene cijene imaju dostići do kraja 2012.godine, a u slučajevima novih članica u kojima je regulacija kasnije započeta i do kraja 2014.godine. Mišljenja smo da nije potrebno posebno objašnjavati da nije primjereno da se u Crnoj Gori, koja još uvijek nije formalno članica EU, ovaj period koji važi za punopravne članice dodatno skraćuje za dvije godine.

Imajući u vidu sve navedeno, a uzimajući u obzir i rezultate i predloge do kojih je došla Agencija, po našem vidjenju bi iste trebalo korigovati i kao konačni predlog koji uzima u obzir:

- benchmark vrijednosti u zemljama regiona i EU
- specifičnosti Crne Gore u odnosu na uzorke korišćene u benchmark metodologiji
- pozitivnu praksu u EU u vezi sa dužinom glide path perioda,

definisati sljedeće korekcije cijena terminacije u narednom periodu:

	Cijena usluge mobilne terminacije (€cent/min)
Trenutno važeća cijena	10
Cijena koja će se primjenjivati u periodu od stupanja na snagu izmijenjene Referentne interkonekcionih ponuda do kraja 2011.godine	9.65
2012.godina	9.30
2013.godina	8.95
2014.godina	8.60

*Predloge Agencije da nove cijene stupe na snagu 30 dana od dana stupanja na snagu Rješenja, a da se izmjena RIP-a odradi u roku od 90 dana od istog, bi po našem mišljenju trebalo usaglasiti kako bi se izbjegli nesporazumi i situacija da uslovi iz RIP-a ne odgovaraju uslovima na tržištu. Zato predlažemo da se prva promjena cijena veže za datum objavljivanja novog RIP-a.